

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 8 (2018)

8ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και
Θρησκευμάτων

8^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ

Ιδεολογικές – Πολιτικές – Ψυχολογικές – Παιδαγωγικές
Προϋποθέσεις Εκπαίδευσης Χαρισματικών Ατόμων

ΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ
ISSN: 2529-1157

Σε Συνεργασία με την Ένωση Ελλήνων Φυσικών και την
Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ DIVANICARAVEL
14-17 Ιουνίου 2018

**Δυσκολίες που προκαλεί το τρέχον ελληνικό
εκπαιδευτικό σύστημα στα χαρισματικά παιδιά και
προτάσεις αντιμετώπισής τους**

Ηλιάνα Καραχρήστου, Βασιλική Κεφάλα

doi: [10.12681/edusc.2692](https://doi.org/10.12681/edusc.2692)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραχρήστου Η., & Κεφάλα Β. (2020). Δυσκολίες που προκαλεί το τρέχον ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στα χαρισματικά παιδιά και προτάσεις αντιμετώπισής τους. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 8, 435–444. <https://doi.org/10.12681/edusc.2692>

Δυσκολίες που προκαλεί το τρέχον ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στα χαρισματικά παιδιά και προτάσεις αντιμετώπισής τους

Ηλιάνα Καραχρήστου, Δασκάλα, MEd Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική: Εκπαίδευση
Ενηλίκων, Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια βίου Μάθηση
il.karachristou@gmail.com

Βασιλική Κεφάλα, Δασκάλα, MEd Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία. Διδακτική της
Γλώσσας
vic.kefala@gmail.com

Περίληψη

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι χαρισματικοί μαθητές στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και προτείνονται ποικίλες εκπαιδευτικές πολιτικές που μπορούν να ενσωματωθούν σε αυτό. Αφού γίνει μια σύντομη αναφορά στους ορισμούς της χαρισματικότητας και των χαρακτηριστικών των παιδιών αυτών, παρουσιάζονται οι διάφοροι σταθμοί του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος στην εκπαίδευση των χαρισματικών. Στη συνέχεια, διατυπώνονται τα προβλήματα που προκαλεί στους ΥΨΙΜ τόσο το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας όσο και η στάση των εκπαιδευτικών και των συνομηλίκων. Τέλος, αναλύονται οι προτάσεις και πρακτικές που μπορούν να υιοθετηθούν από το εκπαιδευτικό σύστημα και το εκπαιδευτικό δυναμικό της χώρας, οι οποίες αποτελούν βασικό στόχο της παρούσας ανακοίνωσης και μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη των ιδιαίτερων ικανοτήτων, ταλέντων και δεξιοτήτων των χαρισματικών παιδιών.

Λέξεις Κλειδιά: χαρισματικοί μαθητές; Προβλήματα; Προτάσεις; εκπαιδευτικό σύστημα; εκπαιδευτικοί.

Abstract

This paper presents the difficulties faced by gifted students in the Greek educational system and proposes a variety of educational policies that can be incorporated into it. After a brief reference to the definitions of gifted students and the characteristics of these children, the different stations of the Greek educational system in the education of gifted students are presented. Afterwards, the problems of the educational system of the country as well as the attitudes of teachers and peers are presented. Finally, we analyze the suggestions and practices that can be adopted by the country's education system and educational potential, which is the basic aim of this paper and which can make a significant contribution to the development of the special abilities, talents and skills of gifted children.

Key words: gifted students; Problems; Suggestions; educational system; teachers.

Ορισμός χαρισματικότητας

Για τη χαρισματικότητα έχουν δοθεί ποικίλοι ορισμοί. Σύμφωνα με τους Renzulli & Reis (1997) η διάδραση τριών βασικών ομάδων ανθρώπινων γνωρισμάτων, δηλαδή της νοητικής ικανότητας άνω του Μ.Ο., του υψηλού βαθμού προσήλωσης στο έργο και του υψηλού βαθμού δημιουργικότητας συνιστά τη χαρισματική συμπεριφορά.

Τα άτομα, λοιπόν, που εκδηλώνουν την παραπάνω διάδραση έχουν ανάγκη ποικίλων εκπαιδευτικών ευκαιριών και υπηρεσιών που δεν παρέχονται στα ισχύοντα εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται.

Το άτομο το οποίο δείχνει ένα εξαιρετικό επίπεδο σε έναν ή περισσότερους τομείς της έκφρασης θεωρείται χαρισματικό. Κάποιες από αυτές τις ικανότητες μπορεί να είναι γενικές όπως η ικανότητα δημιουργικής σκέψης και κάποιες να είναι πολύ συγκεκριμένες όπως η ιδιαίτερη ικανότητα στα μαθηματικά (Delisle & Lewis, 2003).

Στην ελληνική πραγματικότητα, σύμφωνα με τον Ματσαγγούρα (2008) μαθητές με υψηλές νοητικές ικανότητες είναι εκείνοι που εξαιτίας των αναπτυγμένων γνωστικών, γνωσιακών και δημιουργικών ικανοτήτων, προδιαθέσεων, κινήτρων και ενδιαφερόντων μπορούν να καλύψουν την ύλη του σχολείου γρηγορότερα και σε υψηλότερο βαθμό αφαίρεσης και πολυπλοκότητας συγκριτικά με την πλειοψηφία των μαθητών. Συνεπώς, είναι απαραίτητη η ανάγκη εφαρμογής ενός προγράμματος διαφοροποιημένης εκπαίδευσης για αυτούς.

Χαρακτηριστικά και προβλήματα χαρισματικών μαθητών

Οι χαρισματικοί μαθητές εμφανίζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τόσο ως προς τη μάθηση τόσο κα ως προς τη συμπεριφορά που τους διαφοροποιούν από την πλειονότητα των υπόλοιπων μαθητών. Τα χαρισματικά παιδιά μαθαίνουν εύκολα και γρήγορα, προσλαμβάνουν μεγάλη ποσότητα πληροφοριών, αντιλαμβάνονται δυσνόητα θέματα. Χρησιμοποιούν ανώτερες δεξιότητες σκέψης, όπως ανάλυση, σύνθεση και αξιολόγηση. Διαθέτουν διορατικότητα, δημιουργική σκέψη και χειρίζονται με ευχέρεια τη γλώσσα. Αναφορικά με τη συμπεριφορά τους, θέτουν υψηλούς στόχους, έχουν ηγετικό χαρακτήρα, εκφράζουν συμπάθεια για τους συνομηλίκους τους, βοηθούν στην επίλυση δύσκολων προβλημάτων, ενώ πολλές φορές είναι τελειομανείς και έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση (ΥΠΕΠΘ, 2004: 54-57· Manning, 2006: 64-66).

Τα χαρακτηριστικά αυτά, όμως, δημιουργούν αρκετά προβλήματα στους χαρισματικούς μαθητές, καθώς εμφανίζουν προβλήματα που συνδέονται με την υψηλή νοητική λειτουργικότητα, όπως: δυσυγχρονία (η απόκλιση μεταξύ των τομέων της προσωπικότητάς τους), κοινωνική απομόνωση, προβλήματα εξαιτίας των μειωμένων προσδοκιών από το σχολείο, σχολική υπο-απαίτηση, τελειομανία και ενδοοικογενειακές συγκρούσεις (Σούλης, 2006). Τα προικισμένα παιδιά χρειάζονται διαφορετικού περιεχομένου και περισσότερο ευέλικτα εκπαιδευτικά προγράμματα. Τα χαρισματικά παιδιά έχουν ανάγκη για υποστηρικτικό περιβάλλον, για φίλους, για κατανόηση από τους μεγάλους καθώς και ανάγκη για κατάλληλη εκπαίδευση (Αντωνίου, 2009). Το θέμα της εκπαίδευσης καθώς και τα προβλήματα που προκαλεί το παρόν εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας στους προικισμένους μαθητές θα αναλυθούν ενδελεχώς παρακάτω.

Εκπαίδευση χαρισματικών στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η έννοια της χαρισματικότητας ήταν άγνωστη για πολλά χρόνια. Μέχρι πριν από λίγα χρόνια τα χαρισματικά παιδιά δεν αντιμετωπίζονταν με διαφορετικά εκπαιδευτικά προγράμματα με αποτέλεσμα να εμφανίζουν άρνηση και ανία να πάνε στο σχολείο (Ματσαγγούρας, 2008).

Κάνοντας μια ιστορική αναδρομή στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας παρατηρούμε ότι η πρώτη προσπάθεια αναγνώρισης της χαρισματικότητας ξεκινά τη δεκαετία του 1980 με την ίδρυση των πρότυπων σχολείων. Στα σχολεία αυτά γράφονταν μαθητές μόνο μεγάλων αστικών κέντρων και για να γίνουν δεκτοί έπρεπε να περάσουν από εξέταση με επίκεντρο τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις. Αργότερα, τα σχολεία αυτά μετατράπηκαν σε πειραματικά, όπου οι μαθητές γίνονταν δεκτοί μετά από κλήρωση, καθώς η προηγούμενη επιλογή με βάση τα ακαδημαϊκά κριτήρια δημιούργησε αντιδράσεις ότι επικρατεί μια εκπαίδευση για λίγους που δημιουργεί εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς αποκλεισμούς (Δαβάζογλου, 2004).

Αργότερα, τη δεκαετία του 1990 ιδρύθηκαν τα μουσικά και αθλητικά σχολεία, που βοηθούσαν τα παιδιά να καλλιεργήσουν το ταλέντο που παρουσίαζαν. Το ίδιο συμβαίνει και με τα καλλιτεχνικά σχολεία που ιδρύθηκαν το 2003. Τα σχολεία αυτά αποτελούν μια πιο εστιασμένη εκπαιδευτική πολιτική για τα προικισμένα παιδιά (Δαβάζογλου, 2004).

Τον Μάρτιο του 2003, το νέο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) που δημοσιεύονται, αναφέρουν ότι τα άτομα με ιδιαίτερες ικανότητες και ταλέντα θα πρέπει να έχουν ίσες και κατάλληλες ευκαιρίες για πρόσβαση στη γνώση.

Σχετικά με την ελληνική νομοθεσία στον Ν. 3194/2003 (ΦΕΚ267τ. Α') αναφέρεται ότι άτομα που έχουν ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα μπορεί να έχουν ειδική εκπαιδευτική μεταχείριση. Τον Οκτώβριο του 2003, επίσης, με την 107922/Γ7/3-10-2003 υπουργική απόφαση ιδρύονται και τα καλλιτεχνικά γυμνάσια που στοχεύουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των κλίσεων των μαθητών χωρίς να παραβλέπεται η καλλιέργεια της γενικής παιδείας.

Τέλος, ξεκάθαρη αναφορά στα χαρισματικά παιδιά γίνεται στον νόμο 3699/2008 (ΦΕΚ 199 2/10/2008), στον οποίο ορίζεται ότι στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες περιλαμβάνονται και οι μαθητές που έχουν μία ή περισσότερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα αναπτυγμένα σε τέτοιο βαθμό που να υπερβαίνει τα προσδοκώμενα όρια. Για τους μαθητές αυτούς, ορίζεται η ανάπτυξη προτύπων αξιολόγησης σε σχολές ή τμήματα Α.Ε.Ι., που κατόπιν πρόσκλησης που τους απευθύνει το Υπουργείο Παιδείας εκδηλώνουν ενδιαφέρον. Στον παρόντα νόμο ορίζεται, επιπρόσθετα, ότι υπεύθυνα για την αξιολόγηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αλλά και των χαρισματικών είναι τα ΚΕ.Δ.Δ.Υ.

Δυσκολίες

Εκπαιδευτικό σύστημα

Όπως προαναφέρθηκε, το τρέχον ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προκαλεί αρκετά προβλήματα στους χαρισματικούς μαθητές. Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα οι μαθητές εντάσσονται στις τάξεις με μοναδικό κριτήριο την ηλικία τους. Ωστόσο, η συνθήκη αυτή δημιουργεί στους μαθητές το εξής δίλημμα: να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των υπολοίπων για τα τυπικά παιδιά ή να θεωρηθούν ασυμβίβαστοι και ασυνήθιστοι (Winner, 1997). Επιπρόσθετα, η μεθοδολογία διδασκαλίας του μαθήματος εκ μέρους των εκπαιδευτικών βασίζεται στην τριπλή επανάληψη του περιεχόμενου (το πρόβλημα των τριών φορών), η οποία οδηγεί τους χαρισματικούς μαθητές στην ανία και στην έλλειψη ενδιαφέροντος για το μάθημα,

καθώς έχουν προσαρμοστεί να μην ακούν τις επαναλήψεις του μαθήματος. Οι εκπαιδευτικοί έχουν εκπαιδευτεί από τα πανεπιστήμιά τους για την εκπαίδευση μαθητών που βρίσκονται στο μέσο όρο ή λίγο πάνω από αυτόν. Συνεπώς, δεν έχουν αποκομίσει τα απαραίτητα εργαλεία και μεθόδους για την εκπαίδευση των χαρισματικών, με αποτέλεσμα να αδιαφορούν για την ανάπτυξη των ιδιαιτεροτήτων και των ταλέντων της συγκεκριμένης ομάδας (Αντωνίου, 2009).

Οι χαρισματικοί μαθητές βιώνουν κακή διάθεση και απογοήτευση που τους προκαλεί πλήξη και αδυναμία προσαρμογής στη σχολική τάξη, ενώ η υπερβολικά εύκολη για αυτούς ύλη έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια του ενθουσιασμού και την εμφάνιση πειθαρχικών συμπεριφορών. Η πλήξη αυτή οδηγεί τα παιδιά είτε στην ανάπτυξη χαμηλού προφίλ και ανόητης συμπεριφοράς είτε στην επίδειξη άτακτης συμπεριφοράς. Η χαμηλή επίδοση και η πλήξη που προκαλεί το εκπαιδευτικό σύστημα στους χαρισματικούς μαθητές επιφέρει και την ανάπτυξη χαμηλής αυτοεκτίμησης (Αντωνίου, 2009).

Δάσκαλοι

Προβλήματα προκαλεί στους χαρισματικούς και η αντιμετώπιση των δασκάλων, καθώς όπως έχει τονιστεί σε προσωπικές μαρτυρίες χαρισματικών, οι δάσκαλοι επιδεικνύουν μνησικακία και αρνητική στάση απέναντί τους (Marland, 1972). Πολλές φορές η αρνητική στάση των δασκάλων δεν οφείλεται στην έλλειψη κατάλληλης εκπαίδευσης, αλλά στο ό,τι θεωρούν ότι οι προικισμένοι μαθητές «απειλούν» την αυθεντία τους. Η εξαιρετική νοητική ικανότητα, η περιέργεια, οι ασυνήθιστες για την ηλικία τους γνώσεις και η κριτική σκέψη των χαρισματικών οδηγεί τους δασκάλους να αγνοούν, να επιτίθενται και να γίνονται σαρκαστικοί απέναντί τους (Αντωνίου, 2009). Η παραπάνω αρνητική στάση των εκπαιδευτικών και η έλλειψη κατάλληλου εκπαιδευτικού προγράμματος οδηγεί τους χαρισματικούς μαθητές στη σχολική αποτυχία. Παρατηρείται, μάλιστα, να εμφανίζουν χαμηλές επιδόσεις τόσο ως προς τις προσωπικές τους ικανότητες όσο και ως προς το μέσο όρο των ικανοτήτων των κανονικών μαθητών. Ο Gross (1993) σε έρευνά του διαπίστωσε ότι το 60% των χαρισματικών μαθητών υποαποδίδει στη σχολική κοινότητα, ενώ ο Rimm (1986) εξήγαγε το συμπέρασμα ότι η πλειονότητα των χαρισματικών παρουσιάζουν χαμηλή αυτοεικόνα.

Η ανάπτυξη ενδιαφερόντων και κινήτρων από μέρους των χαρισματικών μαθητών επηρεάζεται, επίσης, και από την ποιότητα της σχέσης δασκάλου-μαθητή. Φαίνεται να προτιμούν δασκάλους ζεστούς, επικοινωνιακούς, υποστηρικτικούς που επιβάλλουν την πειθαρχία στην τάξη. Οι δάσκαλοι που δεν εκτιμούν τη χαρισματικότητα και εκδηλώνουν απροθυμία να βοηθήσουν στην ανάπτυξη των ιδιαίτερων ταλέντων τους, μπορεί να θεωρήσουν τους εν λόγω μαθητές «τεμπέληδες» ή «βραδύνους». Η δυσαρέσκεια των τελευταίων απέναντι στις διδακτικές μεθόδους του δασκάλου τους οδηγεί σε μειωμένη επίδοση, ενώ το γεγονός ότι παραγνωρίζονται τα ιδιαίτερα ταλέντα τους πολλές φορές δημιουργεί τη λανθασμένη εντύπωση ότι είναι χαρισματικοί οι μαθητές που απλώς παρουσιάζουν υψηλή σχολική επίδοση (Αντωνίου, 2009).

Κοινωνικές σχέσεις

Σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η ανάπτυξη σχέσεων με τους συμμαθητές. Οι προικισμένοι μαθητές, εξαιτίας των

ιδιαιτεροτήτων τους, παρουσιάζουν δυσκολίες στη σύναψη σχέσεων. Παρατηρείται ότι συνήθως συναναστρέφονται με μαθητές μεγαλύτερων τάξεων ή οδηγούνται στην κοινωνική απομόνωση. Ένταση τους δημιουργεί η εσωτερική πάλη ανάμεσα στην ανάγκη τους για ένταξη σε ομάδα και στην ανάγκη για ατομικότητα. Οι χαρισματικοί μαθητές δε δείχνουν το ανάλογο ενδιαφέρον για παιχνίδι με τους συνομηλίκους τους, γιατί δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες και ανάγκες τους και έτσι καταλήγουν στη μοναχικότητα, που αποτελεί τη μοναδική τους διέξοδο. Το κοινωνικό κλίμα της τάξης και η κοινωνική αποδοχή είναι πολύ σημαντικοί παράγοντες για όλους τους μαθητές, πόσο μάλλον για τους χαρισματικούς, καθώς επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τα κίνητρα, τα ενδιαφέροντα, τις δραστηριότητες και τα ακαδημαϊκά ενδιαφέροντά τους (Αντωνίου, 2009).

Προτάσεις

Αναμφισβήτητα, είναι αναγκαίο να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην καλλιέργεια των ιδιαιτεροτήτων και ταλέντων των χαρισματικών μαθητών τόσο από την εκπαιδευτική πολιτική του εκάστοτε κράτους όσο και από τους εκπαιδευτικούς. Η ανάπτυξη ποιοτικότερων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους μαθητές υψηλών ικανοτήτων είναι μείζονος σημασίας στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής κάθε κράτους. Σύμφωνα με τον Ματσαγγούρα (2008), ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης των μαθητών υψηλών ικανοτήτων πρέπει να διαθέτει όραμα για την εκπαίδευση και επεξεργασμένη παιδαγωγική φιλοσοφία, να διατυπώνει αποχρώντα λόγο ύπαρξής του, να προσδιορίζει τα κριτήρια και τις διαδικασίες επιλογής του μαθησιακού πληθυσμού, να ορίζει σαφώς τον σκοπό του προγράμματος και να διατυπώνει αναλυτικά τους στόχους. Πρέπει να ρυθμίζει νομοθετικά την οργάνωση του μαθητικού δυναμικού και των εμπλεκόμενων σχολείων, να προτείνει τρόπους διαμόρφωσης του αναλυτικού προγράμματος, της διδασκαλίας και της αξιολόγησης, να στηρίζει το πρόγραμμα πολύτροπα με επιμορφωτικά προγράμματα και διάθεση πόρων και να αξιολογεί διαρκώς και διαμορφωτικά το πρόγραμμα. Ειδικά σχολεία για προικισμένους μαθητές, ο εσωτερικός διαχωρισμός των σχολείων σε επίπεδα ικανοτήτων, η συνδυαστική και ταχεία διδασκαλία, καθώς και τα κέντρα ειδικών ενδιαφερόντων αποτελούν κάποια μέτρα μέριμνας για τη συγκεκριμένη κατηγορία μαθητών. Κάθε σχολείο είναι απαραίτητο να διαθέτει την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή, που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και ικανότητες των προικισμένων μαθητών.

Μια σημαντική εκπαιδευτική πολιτική για τους χαρισματικούς μαθητές είναι η μέθοδος της επιτάχυνσης, η οποία σύμφωνα με τον Pressey (1949) ορίζεται ως η διαδικασία κατά την οποία το εκπαιδευτικό πρόγραμμα έχει ταχύτερους ρυθμούς και απευθύνεται σε μικρότερες από το συνηθισμένο ηλικιακές ομάδες, για την επίτευξη κάποιων μαθησιακών στόχων. Αυτό συμβαίνει διότι μαθητές ίδιας ηλικίας έχουν διαφορετικό μαθησιακό επίπεδο και διαφορετικές ταχύτητες εκμάθησης. Με την επιτάχυνση διαμορφώνεται ένα ατομικό πρόγραμμα σπουδών για τον κάθε προικισμένο μαθητή και προωθείται η ευελιξία στην εκπαίδευση. Η επιτάχυνση μπορεί να εκφραστεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, όπως: πρόωρη εισαγωγή στο σχολείο, υπερπήδηση ή παράλειψη τάξης, φοίτηση σε ταχύρυθμες τάξεις και φοίτηση σε παράλληλες τάξεις. Δεδομένου ότι οι προικισμένοι μαθητές βρίσκονται σε διαφορετικό στάδιο ανάπτυξης από τα παιδιά της ηλικίας τους, με την πρόωρη εισαγωγή στο σχολείο, αναπτύσσουν υψηλότερες επιδόσεις και υψηλότερα επίπεδα προσαρμοστικότητας. Στη μέθοδο αυτή περιλαμβάνεται και η πρόωμη εισαγωγή στην

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (Αντωνίου, 2009). Μια προτεινόμενη μέθοδος είναι η προώθηση των χαρισματικών σε μαθήματα στα οποία παρουσιάζουν υψηλές επιδόσεις. Με τη συγκεκριμένη μέθοδο, τα παιδιά εγγράφονται σε μεγαλύτερη τάξη για την παρακολούθηση των συγκεκριμένων μαθημάτων, ενώ στα υπόλοιπα εντάσσονται στην τάξη που αντιστοιχεί η ηλικία τους (Ματσαγγούρας, 2008). Η υπερπήδηση/παράλειψη τάξης βοηθάει τους προικισμένους μαθητές να αποφύγουν την ανία, τα προβλήματα επικοινωνίας και τη διαφορά γνώσης με τους υπόλοιπους μαθητές. Στις ταχύρυθμες τάξεις περιλαμβάνεται η συμπύκνωση της διδακτέας ύλης και επιδιώκεται η ικανοποίηση της ανάγκης των προικισμένων μαθητών για γνώση και μάθηση και η ανάπτυξη των κοινωνικών τους δεξιοτήτων, με τη διατήρηση της συναισθηματικής τους ισορροπίας και τη σύναψη κοινωνικών σχέσεων. Με τη μέθοδο της φοίτησης σε παράλληλες τάξεις, οι προικισμένοι μαθητές προσλαμβάνουν και εξειδικευμένες γνώσεις και φοιτούν στην κανονική τάξη, όπου έρχονται σε επαφή με τους συνομηλίκους τους, επιτυγχάνοντας έτσι τη ψυχοσυναισθηματική τους ισορροπία (Αντωνίου, 2009).

Μια διαφορετική εκπαιδευτική προσέγγιση για τους χαρισματικούς θα μπορούσε να είναι ο εμπλουτισμός της διδακτικής ύλης (Hany, 1995). Στη μέθοδο του εμπλουτισμού, δεδομένου ότι οι μαθητές επεξεργάζονται σε σημαντικό βαθμό τα ερεθίσματα, διαμορφώνεται ένα ανάλογα εμπλουτισμένο πρόγραμμα σπουδών (Αντωνίου, 2009). Σημαντικό πλεονέκτημα της συγκεκριμένης μεθόδου είναι ότι δε βασίζεται στο διαχωρισμό των χαρισματικών από τους συνομηλίκους τους. Μέσω του εμπλουτισμού επιτυγχάνεται η ανάπτυξη των ικανοτήτων και δεξιοτήτων, καθώς και της δημιουργικής και κριτικής σκέψης των προικισμένων μαθητών (Σούλης, 2006). Ο εμπλουτισμός στη σχολική τάξη μπορεί να υλοποιηθεί με τους παρακάτω τρόπους: εξατομίκευση και μικρές ομάδες, εργασία στη βιβλιοθήκη, εμπειρική επίβλεψη και επίσκεψη σε εργοστάσια, πειραματικά εργαστήρια, μουσεία κτλ (Αντωνίου, 2009).

Πολιτική στήριξης των προικισμένων μαθητών αποτελεί και η ομαδοποίηση. Η ομαδοποίηση επεκτείνεται σε ένα μεγάλο εύρος που μπορεί να περιλαμβάνει: εσωτερική ομαδοποίηση, ανάθεση εργασιών και έργων ανάλογα με τις ικανότητες των μαθητών, ένταξη σε ειδικά σχολεία και δημιουργία ανεξάρτητων ομάδων μαθητών. Με την ομαδοποίηση, ο χαρισματικός συνεργάζεται με άλλα άτομα παρόμοιων ικανοτήτων, με αποτέλεσμα να παραγκωνίζεται ο εγωκεντρισμός του, το αίσθημα ανωτερότητας και η κοινωνική απομόνωσή του. Ιδιαίτερα σημαντική εκπαιδευτική μέθοδος για τους χαρισματικούς μαθητές αποτελεί η διαφοροποιημένη διδασκαλία, η οποία προσφέρει την προσαρμογή των προγραμμάτων στις ομαδικές ή ατομικές ανάγκες των μαθητών και την ευκαιρία διαφορετικών εκπαιδευτικών εμπειριών (Αντωνίου, 2009). Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί η σημασία εισαγωγής καινοφανών στοιχείων στα εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως είναι η σύγχρονη τεχνολογία και η χρήση διδακτικών λογισμικών. Η εισαγωγή της πληροφορικής διευκολύνει την πληροφόρηση των μαθητών και μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο ως ξεχωριστό αντικείμενο μάθησης όσο και ως μέσο διδασκαλίας άλλων μαθημάτων (Δαβάζογλου-Σιμοπούλου, 1999). Μια εκπαιδευτική πολιτική, που ήδη εφαρμόζεται σε άλλες χώρες, είναι η συμπληρωματική εκπαίδευση και το ενισχυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας τα Σαββατοκύριακα και τα καλοκαίρια, που βοηθάει τους χαρισματικούς μαθητές να διευρύνουν τα ακαδημαϊκά τους ενδιαφέροντα (Αντωνίου, 2009). Ο χαρισματικός μαθητής έχει ανάγκη από έναν καθοδηγητή-μέντορα που θα τον βοηθήσει να αναπτύξει στο έπακρο τα ταλέντα του σε εξωσχολικό χρόνο. Το σχολείο έχει την ευθύνη της επιλογής του συγκεκριμένου ατόμου, το οποίο θα εντάξει το

προικισμένο παιδί σε συζητήσεις, βιωματικές διαδικασίες παρατήρησης, πρακτικής και παραγωγής γνώσης μέσα από ανάλυση της πραγματικής ζωής (Δαβάζογλου-Σιμοπούλου, 1999).

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να διαθέτουν μεγάλη ποικιλία διδακτικών μεθόδων προκειμένου να βοηθήσουν τους χαρισματικούς μαθητές να αναπτύσσουν τα ταλέντα και τις δεξιότητές τους. Επιπροσθέτως, επιβάλλεται να είναι ειδικευμένοι στην εφαρμογή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και να διαθέτουν τα κατάλληλα μέσα και διαδικασίες αξιολόγησης (Ματσαγγούρας, 2008). Η επέκταση της διδακτέας ύλης, η διεύρυνση ενός θέματος εις βάθος και η συσχέτισή του με άλλα θέματα πέρα από τα αντικείμενα άμεσης διδασκαλίας αποτελούν σημαντικές πρακτικές που μπορούν να ακολουθήσουν οι εκπαιδευτικοί. Προκειμένου να ανταπεξέλθουν στην εκπαίδευση των προικισμένων μαθητών, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να είναι ανοιχτοί σε νέες εκπαιδευτικές μεθόδους, να τις εκτιμούν και να είναι πρόθυμοι να τις εφαρμόζουν κριτικά στη σχολική τάξη. Πρέπει, επίσης, να είναι κατάλληλα καταρτισμένοι σε έναν τουλάχιστον επιστημονικό τομέα, τον οποίο να διδάσκουν με όρεξη και μέσω βιωματικών εμπειριών. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να επιδιώκει τη συνεχή του επιμόρφωση, η οποία βελτιώνει την προσωπική και επαγγελματική του ποιότητα και αυξάνει την ικανότητά του για καλύτερη παρουσίαση των γνωστικών αντικειμένων (Δαβάζογλου-Σιμοπούλου, 1999).

Υψηλό επίπεδο διανόησης, ικανότητα χειρισμού των ιδεών τους καθώς και ικανότητα διάκρισης των ιδιαίτερων δεξιοτήτων και αναγκών των μαθητών τους αποτελούν απαραίτητα εφόδια για έναν εκπαιδευτικό (Αντωνίου, 2009). Ο εκπαιδευτικός που θα συνεργαστεί με τους χαρισματικούς πρέπει να διακατέχεται από αμεροληψία, ευελιξία, διάθεση για αυτοκριτική, αυτοαξιολόγηση και αναθεώρηση απόψεων (Δαβάζογλου-Σιμοπούλου, 1999). Προκειμένου ο εκπαιδευτικός να βοηθήσει τους χαρισματικούς να αναπτύξουν τις ικανότητές τους, πρέπει να κάνει παρέμβαση στο περιεχόμενο, στη διαδικασία επεξεργασίας των δεδομένων, στη μορφή παρουσίασης των προϊόντων μάθησης και στο μαθησιακό περιβάλλον (Ματσαγγούρας, 2008). Παρόλο που συχνά η σχέση δασκάλου-χαρισματικών μαθητών παρουσιάζει αντιπαραθέσεις, οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει να παραβλέπουν ότι οι χαρισματικοί μαθητές, παρά την αυτονομία τους έχουν ανάγκη τη βοήθειά τους (Δαβάζογλου-Σιμοπούλου, 1999). Πολύ σημαντικό είναι οι εκπαιδευτικοί να συνεργάζονται άρρηκτα με τους γονείς των χαρισματικών μαθητών και να επιδεικνύουν ευαισθησία για τις ανησυχίες και τις απορίες τους (Αντωνίου, 2009). Η συνεργασία αυτή πρέπει να αποτελεί μια τακτική ρουτίνας, όπου πρέπει να ανταλλάσσονται εμπιστευτικές πληροφορίες, να υπάρχει αλληλοενημέρωση και καθοδήγηση των γονέων από τον εκπαιδευτικό (Δαβάζογλου-Σιμοπούλου, 1999).

Η εφαρμογή των κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους χαρισματικούς επιδρά σημαντικά και στην κοινωνικοσυναισθηματική τους ανάπτυξη. Τα χαρισματικά παιδιά έχουν ανάγκη να συναναστρέφονται με άτομα, με τα οποία θα μοιράζονται κοινά ενδιαφέροντα και εμπειρίες. Η παραπάνω συναναστροφή τους βοηθά να εκφράζουν τα ταλέντα τους και να αισθάνονται κοινωνικά αποδεκτά. Τα παιδιά αυτά επιζητούν άτομα ίδιας ή διαφορετικής ηλικίας, με τα οποία βρίσκονται σε διανοητική και συναισθηματική επαφή και έχουν κοινές ικανότητες. Μέσω των παραπάνω εκπαιδευτικών πολιτικών που προτάθηκαν, ικανοποιείται η ανάγκη τους για φίλους και ενισχύεται ο αυτοσεβασμός και η αυτοπεποίθησή τους.

Συμπεράσματα

Ύστερα από τη λεπτομερή παρουσίαση των ανωτέρω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι στη χώρα μας δεν έχουν γίνει ικανοποιητικά βήματα για την εκπαίδευση των χαρισματικών, με αποτέλεσμα να μην μπορούν οι τελευταίοι να αναπτύξουν επαρκώς τις ιδιαίτερες ικανότητες και τα ταλέντα τους. Παρατηρήσαμε ότι το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας δεν είναι κατάλληλα διαμορφωμένο ώστε να εντάξει στο σώμα του την εκπαίδευση των χαρισματικών ούτε οι εκπαιδευτικοί είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι για να συμβάλλουν στην έκφραση των ταλέντων των μαθητών αυτών και στην ανάπτυξη του κοινωνικοσυναισθηματικού τους τομέα. Κάνοντας βιβλιογραφική αναδίφηση, διαπιστώσαμε την ύπαρξη πολλών μεθόδων και πρακτικών ένταξης των χαρισματικών παιδιών στο εκάστοτε εκπαιδευτικό σύστημα, που μπορούν να προσαρμοστούν κατάλληλα στο τρέχον εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας. Θεωρούμε ότι οι εκπαιδευτικές πολιτικές που προτάθηκαν είναι αρκετά αξιόλογες και μπορούν να συμβάλλουν ουσιαστικά στην εκπαίδευση των χαρισματικών μαθητών. Για τον λόγο αυτό, είναι αδήριτη ανάγκη το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας να λάβει σοβαρά υπόψη του τις παραπάνω πρακτικές και να υιοθετήσει κάποιες από αυτές, καθώς και να επιμορφώσει κατάλληλα το εκπαιδευτικό δυναμικό της χώρας, προκειμένου να αναπτυχθούν στον ανώτερο δυνατό βαθμό οι δεξιότητες και τα ταλέντα των μαθητών υψηλών ικανοτήτων.

Βιβλιογραφία

- Αντωνίου, Α. Σ. (2009). *Χαρισματικά και ταλαντούχα παιδιά*. Τεύχος Β'. Αθήνα: Πασχαλίδης.
- Δαβάζογλου, Α. (2004). Μαθητές με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα- μια αμφισβητούμενη πρόκληση για το σχολείο. Στο Δ. Χατζηδήμου, Ε. Ταρατόρη, Μ. Κουγιουρούκη & Π. Στραβάκου (Επιμ.), *Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα*, (σσ. 643-650). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη.
- Δαβάζογλου-Σιμοπούλου, Α. (1999). *Τα χαρισματικά παιδιά στην εκπαίδευση*. Αλεξανδρούπολη: Αυτοέκδοση
- Delisle, J. & Lewis, B. (2003). *The Survival Guide for Teachers of Gifted Kids: How to Plan, Manage and Evaluate Programms for Gifted Youth K-12*. Minneapolis: Free Spirit Publishing.
- Gross, M. U. M. (1993). *Exceptionally gifted children*. London: Routledge.
- Hany, E. A. (1995). *Teachers' cognitive processes of identifying gifted students. In Nurturing talent. Individual needs and social ability.* (pp. 184-197). Assen, Netherlands: Van Gorcum.
- Manning, S. (2006). *Recognizing Gifted Students: A practical guide for Teachers*. Kappa Delta Pi Record, 64-66.
- Marland, S. P. Jr., (1972) *Education of the Gifted and Talented*, Washington, DC:US. Government Printing Office.
- Ματσαγγούρας, Η. (2008). *Εκπαιδεύοντας παιδιά Υψηλών Ικανοτήτων Μάθησης. Διαφοροποιημένη συνεκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Pressey, S. L. (1949). *Educational acceleration Appraisal and basic problems. Bureau of Educational Research Monographs* (31). Columbus: OHQ The Ohio State University Press.
- Renzulli, J. S. & Reis, S. M. (1997). *The Schoolwide enrichment model: A how-to guide for educational excellence*. Mansfield Center CT: Creative Learning Press.
- Rimm, S. (1986). *The underachievement syndrome: causes and cures*. Watertown, WI: Apple Publishing Company.
- Σούλης, Σ. Γ. (2006). *Παιδιά και έφηβοι με υψηλή νοητική λειτουργικότητα και η εκπαίδευσή τους*. Τυπωθήτω: Αθήνα.
- Winner, E. (1997a). *Exceptionally high intelligence and schooling*. American Psychologist, 52, 1070-1081.
- ΥΠΕΠΘ (2004). Επιστ. Υπεύθ. Έργου 2003ΣΕ04530072: Λαμπροπούλου, Β., *Οδηγός για Μαθητές με Ιδιαίτερες Νοητικές Ικανότητες και Ταλέντα*. Αθήνα.
- ΥΠΕΠΘ. ΠΙ. ΦΕΚ, τεύχος Β' , αρ. φύλλου 303/13-03-03, τόμος Α'. *Πρόγραμμα Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://www.pi-schools.gr>.

ΥΠ.Ε.Π.Θ Νόμος 2817, ΦΕΚ 78/14-3-2000: *Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις.*

ΥΠ.Ε.Π.Θ Νόμος 3194, ΦΕΚ 267Α/20-11-2003: *Ρύθμιση εκπαιδευτικών θεμάτων και άλλες διατάξεις.*

Νόμος υπ' αριθμ. 3699, ΦΕΚ 199/Α' /2-10-2008: *Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.*